

تأثیر هویت دینی بر احساس امنیت (مطالعه موردی: شهرستان ساری)

علیرضا باقری^۱

از صفحه ۱۴۹ تا ۱۷۱

تاریخ دریافت: ۹۶/۶/۲۱

تاریخ پذیرش: ۹۶/۹/۲۹

چکیده

امنیت به عنوان پیش نیاز توسعه، برآیند مجموعه‌ای از تعاملات، تعاون و سازگاری بین اجزاء مختلف نظام اجتماعی است. علاوه بر امنیت، موضوع احساس امنیت که به روان انسان‌ها مربوط است، جایگاه ویژه‌ای در بین مردم دارد. پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه بین هویت دینی و احساس امنیت انجام گرفته است. این پژوهش از نوع توصیفی-پیمایشی است که به روش میدانی اجراء گردید. جامعه آماری پژوهش مردم ۱۵ تا ۶۵ ساله شهرستان ساری می‌باشند که به روش تصادفی طبقه‌ای تعداد ۳۹۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب گردیدند. ابزار مورد استفاده پرسشنامه محقق ساخته هویت دینی با ۱۹ گویه و احساس امنیت با ۱۸ گویه می‌باشد. برای مطالعه پایایی پژوهش از روش آلفای کرونباخ و برای روایی نیز از روایی صوری و محتوا استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آماری توصیفی و ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است، یافته‌ها نشان می‌دهد که بین ابعاد هویت دینی و ابعاد احساس امنیت رابطه مثبت و معناداری وجود دارد؛ همچنین در ارتباط بین ابعاد هویت دینی و احساس امنیت بیشترین ارتباط بین بعد دینداری و احساس امنیت بوده است.

کلیدواژه‌ها: دینداری، هویت دینی، احساس امنیت، شهرستان ساری.

مقدمه

بی تردید هیچ عنصری برای پیشرفت، توسعه و تکامل یک جامعه و همچنین شکوفایی استعدادها مهمتر از عنصر امنیت و تأمین آرامش لازم در جامعه نیست. هرگونه توسعه اجتماعی، خلاقیت و فعالیت ارزشمند بدون امنیت امکان پذیر نیست (مؤذن جامی، ۱۳۸۴: ۳۴). امنیت از نظر گیدنز مخاطرات به حداقل رسیده‌ای است که ضامن تعادل و اعتماد می‌شود. به علاوه امنیت مشمول فضای تجربی است که در یک فرایند جهانی با مجموعه‌ای از افراد ارتباط دارد (گیدنز، ۱۳۷۷: ۴۴). بنابراین با توجه به جایگاه امنیت، استفاده از مبانی و روش‌های سنتی در برقراری نظم و امنیت کارآیی لازم را نداشته و لازمه ایجاد امنیت پایدار استفاده از راهبردها، شاخص‌ها و مدل‌های جدید می‌باشد. به عبارتی، قوه قهریه و قدرت پلیس که در گذشته تنها مظهر اقتدار دولت و توانایی کشور محسوب می‌شد، اولویت خود را از دست داده و توجه به جنبه‌های نرم افزاری بحث امنیت مانند مشروعیت، مسئولیت‌پذیری، فرهنگ و رفاه سیر صعودی خود را طی می‌کند (مؤذن جامی، ۱۳۸۴: ۳۳). با توجه به جایگاه غیر قابل انکار امنیت در جامعه، مفهوم «امنیت» در سیر تطور و توسعه خود، در زمینه‌ها و عرصه‌های متنوع و متعددی، مورد استفاده قرار می‌گیرد و صاحب نظران علوم مختلف، هر کدام از منظری متفاوت، بدان می‌نگرند؛ به طوری که سیاستمداران، امنیت را به مثابه یک اصطلاح بیانی و محرک و استراتژیست‌های (خط مشی دهندگان) نظامی، آن را در جهت توصیف و تبیین اهداف یک خط مشی و راهبرد (استراتژی) نظامی به کار می‌برند (لرنی، ۱۳۸۳: ۱۱). از سوی دیگر، جامعه‌شناسان، به این مفهوم (امنیت)، گاه از منظر یک مفهوم تحلیلی می‌نگرند و گاه از ورای این مفهوم، حوزه مطالعاتی خاص را مدنظر قرار می‌دهند که در برگیرنده تلاش‌هایی در جهت تحلیل، تبیین و توضیح وضعیت‌هایی است که در چارچوب آن‌ها خط مشی‌های خود را طراحی می‌کنند. صرف نظر از دیدگاه‌های فوق، برقراری امنیت و نظم پایدار، تحکیم اقتدار و ثبات اجتماعی و از میان بردن هرگونه ترس و ارباب از میان مردم، از مهم‌ترین اهداف سیاست‌های کلان امنیت است. یکی از مهم‌ترین مباحث در حوزه امنیت، احساس آرامش روحی و روانی مردم می‌باشد که از آن به عنوان امنیت روانی و یا احساس امنیت نام برده می‌شود.

در عصر حاضر کشورهای هستند که از امنیت نسبی برخوردارند اما مردم آن امنیت روانی مناسبی ندارند و همواره در ناامنی روانی قرار دارند؛ در مقابل ممکن است مردم یک سرزمین بعضاً در معرض تهدید و خطر باشند لیکن از نظر روانی احساس آرامش دارند. بنابر این آنچه که می‌تواند برای یک ملت از اهمیت مضاعفی برخوردار باشد، بعد روانی امنیت یا احساس امنیت می‌باشد. پژوهش‌های علمی حاکی از آن است که هر زمان میزان احساس امنیت در جامعه‌ای نوسان یابد، امنیت نیز به همان میزان تضعیف یا تقویت می‌گردد. بر این اساس احساس امنیت نقش مهم و حیاتی در کاهش یا افزایش امنیت دارد و با توجه به اینکه «امنیت روانی» یا «احساس امنیت» متأثر از افکار عمومی است، پس بدین جهت می‌توانند به‌طور مستقیم در بی‌ثباتی یا ثبات امنیت جامعه، مؤثر باشند. درباره احساس امنیت، کافی است که اشاره نمود: مخرج مشترک تمامی آسیب‌های اجتماعی و انحراف‌های رفتاری در سطح جامعه، همانا «احساس ناامنی» است (باقری، ۱۳۹۱: ۶۶). تعریف امنیت و ترسیم عرصه و دامنه آن از سویی پیوندی عمیق با تفکر و ادراک نخبگان و مردم یک جامعه از آسیب‌پذیری^۱ و تهدید^۲ دارد. یعنی بعدی که به‌طور عمیق با فلسفه سیاسی، اجتماعی و ارزشها و باورها پیوند دارد و بی‌شک از جامعه‌ای به جامعه دیگر متفاوت است. وجود امنیت در یک جامعه، به همان اندازه از اهمیت و حساسیت برخوردار است که «احساس امنیت» و «امنیت روانی» در آن جامعه. احساس امنیت فرآیندی روانی-اجتماعی است که صرفاً بر افراد تحمیل نمی‌شود، بلکه اکثر افراد جامعه براساس نیازها، علایق، خواسته‌ها و توانمندی‌های شخصیتی و روانی خود در ایجاد و از بین بردن آن نقش اساسی دارند (بیات، ۱۳۸۸: ۳۲). احساس امنیت، نمایشی از تلاش همگانی برای اداره جامعه به شیوه صحیح و اصولی است (قربان حسینی، ۱۳۷۶). با این وجود هر گونه ضعف در حفظ نظم و انجام هر گونه اقدام و برخورد نامناسب، همانا تهدیدی در جهت کاهش احساس امنیت است. بنابر این وجود احساس امنیت، سبب گسسته شدن هر گونه وابستگی و ایجاد استقلال و رفتارهای مولد و ابتکارآمیز و بالنده در جامعه می‌شود.

بررسی‌ها نشان می‌دهد دینداری و اعتقادات دینی می‌تواند نقش قابل

1. Vulnerability

2. Threat

ملاحظه ای در ارتقاء امنیت روانی داشته باشد. به عقیده پترسون (۱۹۹۰) فرد باایمان به این دلیل که خداوند را حامی و مراقب خود می داند، احساس رهاشدگی، پوچی و تنهایی نمی کند (عابدی و همکاران، ۱۳۸۷: ۴۷). از این رو، فرد دین دار با الهام از آموزه های دینی احساس امنیت زیادی در مقابل رخدادها و خطرها دارد که فرد غیردین دار فاقد آن است (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۰). دین با خصلت اجتماعی پیروان خود را دور هم جمع می کند و با ایجاد پیوندهای مشترک و انسجام اجتماعی موجبات احساس سعادت و خوشبختی را فراهم می آورد. بررسی ها نشان می دهد احساس امنیت در کشور ایران در شرایط مناسبی قرار داشته و مردم از وجود امنیت پایدار احساس مثبتی دارند؛ اما اساساً امنیت صرفاً به تهدیدها و خطرات جرم و ناامنی اجتماعی خلاصه نمی شود، بلکه امنیت شغلی و داشتن شغل مناسب در جامعه با توجه به خیل گسترده جوانان بیکار ایجاد خدشه در احساس امنیت مشکلات فراوانی را متوجه مردم می کند. با توجه به مباحث فوق، انجام پژوهش های مرتبط با احساس امنیت و ارتقاء آن به شیوه های علمی از نیازهای اساسی کشور است؛ لذا پژوهش حاضر به دنبال بررسی تأثیر هویت دینی بر احساس امنیت در شهرستان ساری می باشد.

ادبیات نظری و پیشینه پژوهش

احساس امنیت با طرح مسائلی چون جامعه خطرپذیر، امنیت وجودی، امنیت ذهنی و رفاه اجتماعی پس از دهه ۶۰ میلادی در قرن بیستم وارد مطالعات تجربی شد. احساس امنیت پیش نیاز پیشرفت و دستیابی بشر به نیازهای توسعه ای است. امنیت گذشته از اینکه فی نفسه یکی از ضروری ترین نیازهای بشر است، عامل مهمی برای رشد و توسعه فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، علمی و اقتصادی است (ذاکری همامنه، ۱۳۹۰: ۱۷). در تحلیل گیدنز در رابطه با مخاطره و رهایی از مخاطره و امنیت، امنیت وجودی یکی از صور مهم احساس امنیت تلقی می شود؛ این اصطلاح اطمینانی است که بیشتر اشخاص به تداوم هویت خود و دوام محیط های اجتماعی و مادی کنش در اطراف خود دارند. از این منظر، این امنیت پدیده ای عاطفی است (گیدنز، ۱۳۸۸: ۱۴۸). احساس امنیت در واقع احساس مصونیت فرد در برابر تهدیدهایی است که از جانب کنشگران دولتی یا غیردولتی جان، مال، فکر و توانایی افراد را برای شرکت در اجتماعات دلخواه و یا حفظ

این اجتماعات تهدید می‌کنند (طاهری، ۱۳۹۱: ۲۵). برحسب این تعریف چهار بعد احساس امنیت عبارتند از: امنیت مالی، امنیت جانی و بهداشتی، امنیت جمعی و گروهی و امنیت فکری (چلبی، ۱۳۸۵: ۷۶). احساس امنیت مالی به احساس فرد برای برخوردار شدن از توانایی مالی در مقابل حوادث و جرایم مالی چون سرقت، ارتشا و غیره است. احساس امنیت جانی، احساس فرد برای حفاظت از سلامت جسمی و زندگی اش در مقابل انواع خطرات محیط پیرامونی بوده که سلامتی اش را به خطر می‌اندازد. احساس امنیت جمعی به احساس فرد برای گردش آزادانه در خیابان‌ها، پارک‌ها و مجالس عمومی اشاره دارد؛ به گونه‌ای که از سوی افراد و یا دیگر گروه‌های اجتماعی مورد تهدید و تعرض قرار نگیرد. در نهایت احساس امنیت فکری به برخوردار شدن فرد یا افراد از آرامش روحی و روانی در برابر انواع ناملایمات و ناسازگاری‌های زندگی روزمره و آینده پیش رو اشاره می‌نماید.

بررسی‌ها نشان می‌دهد پایبندی به ارزش‌های دینی تأثیر فراوانی بر آرامش روانی انسان‌ها دارد. الوود معتقد است دین ارزشی والا است که بر روحيات و نوع عملکرد افراد در زندگی اثر گذاشته و مهم‌ترین پیامد دین در جامعه، تحکیم روابط اجتماعی افراد جامعه است (الوود، ۱۹۹۳: ۳۰۷). همچنین کیشی موتو مذهب را یکی از جنبه‌های فرهنگ دانسته و معتقد است دین بر فعالیت‌هایی تمرکز دارد که به عقیده رهروان آن، این اعمال معنایی غایی را برای زندگی به ارمغان آورده به حل مشکلات می‌انجامد. این فعالیت‌ها به نوعی با تقدس و حرکت به سوی خدا همراه است (کیشی موتو، ۱۹۶۱: ۲۴۰). دین باوری و اعتقادات دینی را باید در رفتارهای افراد ملاحظه نمود. تیلور و همکاران^۱ (۱۹۸۸) به نقل از کوئینگ و همکاران^۲ (۱۹۹۵) معتقدند رفتارهای مذهبی همچون نماز خواندن، صداقت، اعتقاد به خدا یا خواندن کتاب‌های مذهبی ممکن است از طریق ایجاد امید و تشویق در جهت احراز دیدگاه مثبت به وضع موجود و بیرون کشیدن فرد از بحرانی مأیوس‌کننده که تسلط چندانی هم بر آن ندارد، سبب ایجاد نوعی احساس امنیت و آرامش درونی شود. به عقیده دورکیم^۴

1. Kishimoto

2. Taylor & et. al

3. Koenig & et. al

4. Durkheim

دین وسیله استحکام و دوام اجتماعی است و با ایجاد پیوند میان پیروان خود به وسیله انجام مراسم گوناگون و ایجاد ارزش‌ها و باورهای مشترک میان آن‌ها، وحدت اجتماعی را تأمین می‌کند (جلالی مقدم، ۱۳۷۹: ۷۵). برای شناخت دیدگاه اسلام درباره اهمیت امنیت رجوع به منابع اولیه اسلامی از بهترین راه‌هاست. اولین و مهم‌ترین منبع معارف اسلامی قرآن کریم است. از دیدگاه قرآن امنیت یکی از اهداف استقرار حاکمیت خداوند و خلافت صالحان است. تأمین امنیت نیز از اهداف جهاد قلمداد شده است و احساس امنیت از ویژگی‌های مؤمن است (قابل، ۱۳۸۰: ۲۴۱). پاسداری از امنیت به منزله یکی از مؤلفه‌های تفکر سیاسی قرآن، از یک سو، نظم متکی بر عدالت را هدف می‌گیرد و از سوی دیگر، ظلم، تجاوز به حقوق دیگران و فساد را از ریشه‌های ناامنی می‌داند (زاهدی اصل، ۱۳۸۵: ۵۳). براین اساس، هویت مذهبی زمانی که احساس ایمنی و امنیت فرد فرسایش یافته و تحلیل رفته است، می‌تواند بسیار مهم و تأثیرگذار باشد (یسلدکی و همکاران، ۲۰۱۰: ۶۱). هویت یابی از طریق گروهی مذهبی، در مقایسه با گروه‌های اجتماعی دیگر، احساس ثبات و اطمینان بیشتری به دست می‌دهد؛ حتی بیشتر از شبکه‌های اجتماعی سازمان یافته (گراهام^۲، ۲۰۱۰: ۱۴۵). از این رو، مذهب با هویت‌سازی مانع ایجاد احساس و ماندگی و ناامنی در فرد می‌شود.

هویت دینی: هویت، مفهومی کاملاً پیچیده است که نمی‌توان به شکل درستی معنای آن را درک کرد. به همین دلیل، از نسبیّت خاصی برخوردار است. در پاسخ به پرسش در مورد چیستی هویت یا ارائه تعریف مشخصی از آن، از منظرهای متفاوتی دیدگاه‌های گوناگونی بیان شده است. می‌توان هویت را آگاهی فرد نسبت به خود دانست که در نتیجه‌ی تداوم کنش‌های فرد به او واگذار نمی‌شود؛ بلکه فرد باید آن را به طور پیوسته در زندگی روزمره ایجاد کند و نیز در فعالیت‌های خویش مورد پشتیبانی قرار دهد (گیدنز، ۱۳۷۸: ۸۱). پس از این منظر، هویت چیزی نیست که دفعی و آنی به وجود آمده باشد، بلکه هویت امری است که در گذر زمان هر شخص آن را کسب نموده و بخشی از شخصیت خود را به وسیله‌ی آن در معرض نمایش و دید عموم قرار می‌دهد یا به عبارت روشن‌تر، بخشی از شخصیت خود را در معرض قضاوت عمومی قرار

1. Yesseldky & et.al

2. Graham

می دهد. هویت دینی، به دلیل ماهیت و محتوایی که دارد، تقریباً مهم ترین بعد هویت است که نقش بسیار تعیین کننده ای در هویت یابی افراد یک جامعه بازی می کند (شرفی، ۱۳۷۴: ۹۵). مذهب از گذشته تاکنون عامل به وجود آوردنده هویت مشخص برای معتقدان خود و تمایز میان آن ها بوده که اعتقادی به آن نداشته اند. یعنی هویت انسان ها با مذهب و دین آن ها شناخته می شد. به این ترتیب دین و مذهب کارکردهای اجتماعی مختلفی از قبیل: اجتماعی کردن اعضای جامعه، کاهش بحران ها، تحکیم ارزش های مشترک، یکپارچه سازی جامعه و حفظ ثبات اجتماعی، تنظیم منابع و تقویت نظارت اجتماعی را برعهده داشته اند. با توجه به این که یکی از ویژگی های هویت، چند بعدی و مرکب بودن آن است، برای هویت دینی نیز ابعادی در نظر گرفته شده است:

بعد اجتماعی: این بعد با مجموعه ای از معرف های اجتماعی و نمادین سر و کار دارد که مرز گروه های دینی را تعریف می کند و به شخص اجازه می دهد تا میان «درون گروه» و «برون گروه» تمایز قائل شود: مثل عمل کردن به اصول اسلام یا غسل تعمید.

بعد تاریخی: بعد تاریخی را می توان آگاهی و دانش نسبت به پیشینه تاریخی و احساس تعلق خاطر و دلبستگی بدان دانست. بعد تاریخی هویت دینی به آگاهی مشترک تاریخی افراد یک جامعه از گذشته تاریخی دین خود و احساس دلبستگی به آن و اهتمام به حفظ و زنده نگه داشتن آن دلالت دارد. بعد فرهنگی: این بعد حاوی مجموعه ای از عناصر شناختی نمادین و عملی است که میراث سنتی خاص را تشکیل می دهند. مانند آموزه ها، کتب، تاریخ اندیشه ها و.... در واقع، بعد فرهنگی نگرش مثبت به میراث فرهنگی - مذهبی مسلمانان و اهتمام به حفظ و نگهداری آن را نشان می دهد.

بعد دینداری و نگرش به دین: این بعد شامل اجزای مهمی از جمله بعد اعتقادی، بعد شعائری، بعد مناسکی، بعد تجربی، بعد دانش دینی و بعد پیامدی است (چیت ساز، ۱۳۸۳: ۱۹۶-۱۹۴).

اعتقادات مذهبی به افراد کمک می کند تا باورهای خود را به شیوه صحیح سازماندهی کنند و با افراد جامعه ارتباط صحیح داشته باشند. بسیاری از مردم به دلیل همین روحیه معنوی می توانند بسیاری از فعالیت های غیرممکن را به راحتی انجام

دهند و بر مشکلات غلبه کنند. بسیاری از خانواده‌ها بر مبنای عقاید معنوی جامعه خود از یکدیگر حمایت می‌کنند (شریفی در آمدی و همکاران، ۱۳۸۸). انسان برای کنار آمدن با احساس ناامنی و بحران‌های بیرونی و تعارض روانی، ممکن است به عنوان شیوه‌ای از کنار آمدن به مذهب روی آورد. فروید (به نقل از پارگامنت^۱، ۱۹۹۷) بر این باور بود که ایمان به خالق مهربان و اعتقاد به لزوم کنترل غرایز پر خاشگری و جنسی نوعی سبک کنار آمدن ضروری برای رسیدن به تمدن است. مذهب یک سامانه باورداشت منسجم به وجود می‌آورد که به افراد امکان می‌دهد برای زندگی معنا پیدا کنند و به مصیبت‌ها، فشارهای روانی و ازدست دادن‌های گریزناپذیری که در چرخه زندگی رخ می‌دهند معنا ببخشند. عبادت و کنار آمدن مذهبی زمانی که مردم در رویارویی با فشارهای روانی زندگی خدا را یار و مددکار خود می‌بینند افسردگی را تسکین و میزان خودکشی را کاهش می‌دهد. در باب تأثیر مذهب بر احساس امنیت، فروم معتقد است که در قرون اولیه، انسان‌ها از اسطوره‌ها و مذهب برای برقراری پیوند بین طوایفشان استفاده می‌کردند. زندگی سیاسی، اجتماعی و اقتصادی آن‌ها با کلیسا پیوند یافته بود. کلیسا به آن‌ها امنیت می‌داد و عشق به خدا نیز امنیت را به آنها عرضه می‌کرد (لان‌دین، ۱۳۷۸: ۲۹۹). بنابراین هویت دینی یا مذهبی یکی از ابعاد مهم هویت اجتماعی است که تأثیر فراوانی در انسجام و یکپارچگی گروه‌ها دارد. رابطه آدمی و دین و نسبتی که با آن پیدا می‌کند، در مقوله هویت دینی قابل تبیین و توضیح است.

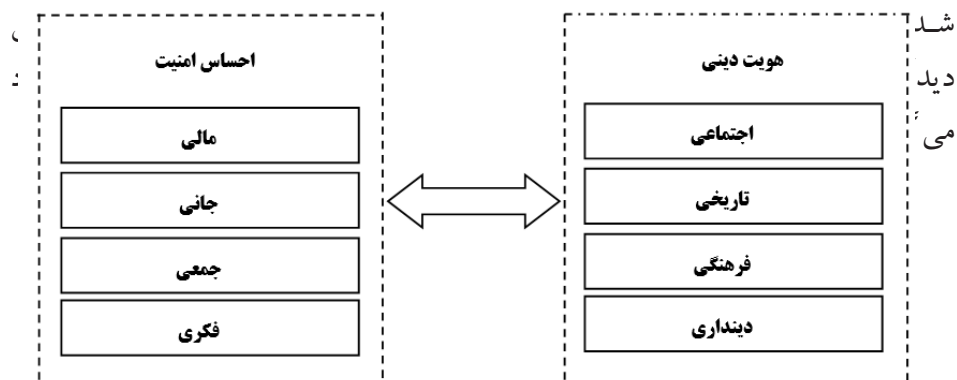
شاطریان و همکاران (۱۳۹۵) در تحقیقی به بررسی و سنجش ارتباط بین میزان دینداری و احساس امنیت اجتماعی در کاشان پرداختند. این تحقیق که در مناطق حاشیه نشین شهر کاشان و با ۳۸۴ نفر نمونه گیری شد نشان داد رابطه مثبت و معناداری بین میزان دینداری و احساس امنیت اجتماعی وجود دارد. محرمی و ابراهیم‌نیا (۱۳۹۴) در تحقیقی به بررسی رابطه بین ابعاد دینداری و احساس امنیت اجتماعی در بابل پرداختند. این تحقیق که از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش، توصیفی-تحلیلی می‌باشد سعی شده با استفاده از روش مطالعه کیفی و پیمایشی به بررسی رابطه بین دو متغیر در بیان ساکنان مناطق حاشیه‌ای شهر بابل پرداخته

شود. جامعه آماری این پژوهش را افراد بالای ۱۵ سال ساکن در این محلات مورد قرار تشکیل دادند. نتایج حاصل از تحقیق بیانگر این واقعیت است که با افزایش پایبندی به اصول و ارزش های دینی در بین مردم در سوی دیگر احساس امنیت اجتماعی در بین آنها نیز افزایش می یابد. پوراحمد و همکاران (۱۳۹۱) در تحقیقی با هدف بررسی روابط ابعاد دین داری با متغیرهای احساس امنیت در سطح شهرستان کوهشدت با روش توصیفی- تحلیلی ۴۰۰ نفر را تحت مطالعه قرار دادند. یافته های تحقیق حاکی از همبستگی معنادار اکثر ابعاد دین داری با متغیرهای احساس امنیت است. نتایج بررسی های آنها نشان دهنده این نکته نیز هست که ابعاد دین داری بیشترین ارتباط را با متغیر ترس از انواع فضاهای شهری و روستایی دارند. محققان با استناد به نتایج تحقیق ضرورت توجه به اصول و شعائر اسلامی و گسترش برنامه های مذهبی و فرهنگی را به منظور افزایش سطح احساس امنیت مردم پیشنهاد کرده اند. قربان زاده سوار (۱۳۸۷) تحقیقی با عنوان بررسی تأثیر دینداری بر احساس امنیت جوانان قم انجام داد. جامعه آماری تحقیق کلیه جوانان دانشجوی استان قم می باشد که از بین سه دانشگاه اصلی استان قم: دانشگاه قم، آزاد اسلامی واحد قم و پیام نور مرکز قم ۳۰۰ نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. یافته های پژوهش رابطه متجانسی را بین میزان دینداری و میزان احساس امنیت اجتماعی نشان می دهد. بدین معنی که هر چه میزان دینداری افزایش یابد میزان احساس امنیت اجتماعی افزایش خواهد یافت. علیجانی (۱۳۸۵) تحقیقی با عنوان رابطه بین هویت دینی و سلامت روانی در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی تهران جنوب انجام داد. بر این اساس تعداد ۵۰۰ دانشجوی دختر و پسر ۲۰ تا ۳۰ سال از کلیه دانشکده های دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب به صورت تصادفی انتخاب شدند و به وسیله دو پرسش نامه هویت دینی و سلامت عمومی گلدبرگ (GHQ) مورد ارزیابی قرار گرفتند. نتایج به دست آمده نشان داد که بین هویت دینی و سلامت روان رابطه وجود داشت. جکسون^۱ (۲۰۰۴) دریافت که بعضی از مردم محرک های ابهام آلود معینی را عامل تهدید تلقی می کنند، حال آنکه دیگران در همان محیط همان محرک را غیر تهدید آمیز ارزیابی می کنند. داده های حاصل از پیمایشی درباره جرم های

محلی نشان داده است پاسخ دهندگانی که دیدگاه اقتدارگرایانه تری دربارهٔ قانون و نظم دارند و دربارهٔ انحراف درازمدت جامعه هم احساس نگرانی می‌کنند، احتمالاً بیشتر از دیگران بی‌نظمی در محیط را درک می‌کنند. همین‌طور بیشتر احتمال دارد که این افراد چنین نشانه‌های فیزیکی را به مشکلات مربوط به اجتماع و انسجام اجتماعی و نیز به کیفیت روبه‌زوال پیوندهای اجتماعی و کنترل اجتماعی غیررسمی ربط دهند. مطالعهٔ لورن و کارل^۱ (۲۰۰۳) دربارهٔ مذهب کاتولیک نشان دهندهٔ این است که عبادت مکرر منجر به افزایش سلامت روانی و جسمی فرد می‌گردد. در نتیجه سلامت روانی - اجتماعی افراد هم در احساس امنیت آنها تأثیرگذار خواهد بود. گلانتر و همکاران (۲۰۰۰) در کارولینای شمالی نشان دادند که هرچه افراد در فعالیت‌های مذهبی مشارکت منظم تری داشته باشند از سلامت بیشتری برخوردارند. سعودیه و همکاران^۲ (۱۹۹۱) در تحقیقی بیان داشتند عبادت با روحیهٔ بالا، آشفستگی کم، احساس تنهایی کم و نارضایتی کم از زندگی و توانایی بیشتر سازگاری با فشارها رابطه دارد.

مدل مفهومی

از آنجایی که هر پژوهش میدانی و پیمایشی نیازمند نقشه ذهنی و مدل مفهومی است که در قالب ابزار تحلیلی مناسب، متغیرها و روابط بین آنها ترسیم

شکل ۱. الگوی مفهومی

1. Loren, G, Karl, A
2. Saudia

فرضیه های پژوهش

فرضیه اصلی: بین هویت دینی و احساس امنیت رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه های فرعی

۱. بین بعد اجتماعی هویت دینی و ابعاد احساس امنیت رابطه معناداری وجود دارد.
۲. بین بعد تاریخی هویت دینی و ابعاد احساس امنیت رابطه معناداری وجود دارد.
۳. بین بعد فرهنگی هویت دینی و ابعاد احساس امنیت رابطه معناداری وجود دارد.
۴. بین بعد دینداری هویت دینی و ابعاد احساس امنیت رابطه معناداری وجود دارد.

روش شناسی پژوهش

روش پژوهش مجموعه ای از قواعد، ابزار و راه های معتبر (قابل اطمینان) و نظام یافته برای بررسی واقعیت ها، کشف مجهولات و دستیابی به راه حل مشکلات است. روش پژوهش حاضر برحسب هدف کاربردی، و براساس نحوه گردآوری داده ها و تجزیه و تحلیل توصیفی-همبستگی می باشد که به صورت پیمایشی به اجرا درآمد. ابزار اندازه گیری این پژوهش پرسشنامه های محقق ساخته هویت دینی و احساس امنیت می باشد که با مطالعه مبانی نظری و پرسشنامه های موجود ساخته شد. برای سازه های اصلی پرسشنامه هویت دینی ۴ بعد و ۱۹ گویه و برای پرسشنامه احساس امنیت ۴ بعد و ۱۸ گویه پیش بینی گردید. جامعه آماری در این پژوهش افراد ۱۵ تا ۶۵ ساله شهرستان ساری بوده که نمونه آماری به روش تصادفی طبقه ای و از طریق تقسیم خوشه ای در سه منطقه به تعداد ۳۹۰ نفر از طریق فرمول کوکران انتخاب گردید. روایی صوری پرسشنامه ها توسط متخصصین مورد بازبینی قرار گرفته و موارد سطح دشواری، میزان تناسب و ابهام های احتمالی برطرف گردید. روایی محتوا به گونه کلی، نشان می دهد که نمونه سؤال ها تا چه حد معرف مجموعه کلی یا حیطه ای از محتوا است که قبلاً تعریف شده است. تجزیه و تحلیل روایی محتوا معمولاً بر پایه تئوری های موجود و توسط متخصصان، کارشناسان موضوعی و صاحب نظران انجام می گیرد. برای تعیین روایی پرسشنامه ها از روش روایی محتوا استفاده شد و پس از قضاوت صاحب نظران محتوای آن تأیید شد. برای تعیین پایایی پرسشنامه ها نیز از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که عدد ۰/۹۲ برای پرسشنامه هویت دینی و عدد

۰/۹۰ برای پرسشنامه احساس امنیت به دست آمد که نشان دهنده پایایی مناسب آن است. همچنین از روایی سازه نیز استفاده گردید. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آماری توصیفی و ضریب همبستگی پیرسون استفاده گردید.

یافته‌های توصیفی پژوهش

بر اساس یافته‌های پژوهش از نظر جنسیت مردان با ۲۰۴ نفر (۵۲/۴ درصد) و از نظر وضع تأهل متأهلین با ۲۵۷ نفر (۶۵/۹ درصد) بیشترین آزمون شوندگان را به خود اختصاص داده‌اند. در میان پاسخگویان از نظر تحصیلات، بیشترین آزمون شوندگان دارای مدرک لیسانس با ۱۸۸ نفر (۴۸/۲ درصد) و کمترین آن دارای مدرک فوق دیپلم و پایین‌تر با ۵۰ نفر (۱۳ درصد) می‌باشند.

جدول ۱. توزیع درصدی ویژگی‌های پاسخگویان

جنس	درصد	وضع تأهل	درصد	تحصیلات	درصد
مرد	۵۲/۴	مجرد	۳۴/۱	فوق دیپلم و پایین‌تر	۱۳
زن	۴۷/۶	متأهل	۶۵/۹	لیسانس	۴۸/۲
				فوق لیسانس	۲۳/۴
				دکتری	۱۵/۴

با توجه به اطلاعات جدول ذیل هویت دینی در پژوهش حاضر در چهار بعد مجزا سنجیده شده است که در حالت کلی میانگین هویت دینی پاسخگویان در تمام ابعاد بالاتر از سطح متوسط قرار دارد. به عبارت دیگر، پاسخگویان به لحاظ میزان هویت دینی در سطح بالایی قرار گرفته‌اند.

جدول ۲. توزیع فراوانی ابعاد هویت دینی

ابعاد	تعداد	کمترین	بیشترین	میانگین	انحراف معیار
اجتماعی	۳۹۰	۱	۵	۳/۹۸	۰/۲۶۲
تاریخی	۳۹۰	۱	۵	۳/۵۰	۰/۸۷
فرهنگی	۳۹۰	۱	۵	۴/۴۲	۰/۶۷
دینداری	۳۹۰	۱	۵	۴/۵۰	۰/۷۳

بر اساس اطلاعات جدول ذیل احساس امنیت در چهار بعد مجزا سنجیده شده است که در حالت کلی میانگین احساس امنیت پاسخگویان در تمام ابعاد بالاتر

از سطح متوسط قرار دارد. به عبارت دیگر، پاسخگویان به لحاظ میزان احساس امنیت در سطح قابل قبولی قرار گرفته اند.

جدول ۳. توزیع فراوانی ابعاد احساس امنیت

ابعاد	تعداد	کمترین	بیشترین	میانگین	انحراف معیار
مالی	۳۹۰	۱	۵	۳/۸۶	۰/۵۱
جمعی	۳۹۰	۱	۵	۳/۵۸	۰/۶۳
جانی	۳۹۰	۱	۵	۴/۲۲	۰/۵۲
فکری	۳۹۰	۱	۵	۴/۳۵	۰/۶۸

یافته های استنباطی پژوهش

فرضیه اصلی: بین هویت دینی و احساس امنیت رابطه معنادار وجود دارد.

برای پاسخ به این فرضیه پژوهش و بررسی همبستگی میان متغیرها از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. نتایج نشان می دهد بین دو متغیر هویت دینی و احساس امنیت رابطه مثبت ($r=0/0/131$) وجود دارد و این میزان همبستگی در سطح آلفای ۰/۰۵ معنادار است. به عبارت دیگر، هر چه هویت دینی افزایش یابد، احساس امنیت نیز افزایش می یابد و بالعکس.

جدول شماره ۴: نتایج ضریب همبستگی بین هویت دینی و احساس امنیت

احساس امنیت	هویت دینی	
۰/۱۳۱		همبستگی پیرسون
۰/۰۰۰	۱/۰۰۰	سطح معناداری
۳۹۰		تعداد داده ها

فرضیه اول: بین بعد اجتماعی و احساس امنیت رابطه معنادار وجود دارد.

برای پاسخ به این سؤال پژوهش که به ارتباط بین بعد اجتماعی و احساس امنیت می پردازد، نیز از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است که نتایج آن در جدول ذیل ارائه می گردد.

جدول شماره ۵: نتایج ضریب همبستگی بین بعد اجتماعی و احساس امنیت

امنیت فکری	امنیت جمعی	امنیت جانی	امنیت مالی	متغیر	
۰/۸۵	(*)۰/۱۳۲	۰/۹۷	۰/۹۸	همبستگی پیرسون	بعد اجتماعی
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	سطح معناداری	
۳۹۰	۳۹۰	۳۹۰	۳۹۰	تعداد داده ها	

نتایج در جدول فوق نشان می دهد بین بعد اجتماعی هویت دینی و بعد جمعی احساس امنیت رابطه مثبت ($r=0/131$) وجود دارد و این میزان همبستگی در سطح آلفای ۰/۰۵ معنادار است. پس از آن بعد مالی بیشترین همبستگی را داشته و امنیت جانی و فکری در رتبه های بعدی قرار دارند به عبارت دیگر، هر چه بعد اجتماعی افزایش یابد، احساس امنیت نیز افزایش می یابد و بالعکس. **فرضیه دوم:** بین بعد تاریخی و احساس امنیت رابطه معنادار وجود دارد.

برای پاسخ به این سؤال پژوهش که به ارتباط بین بعد تاریخی هویت دینی و احساس امنیت می پردازد، نیز از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است که نتایج آن در جدول ذیل ارائه می گردد.

جدول شماره ۶: نتایج ضریب همبستگی بین بعد تاریخی و احساس امنیت

امنیت فکری	امنیت جمعی	امنیت جانی	امنیت مالی	متغیر	
۰/۴۶	۰/۸۱	۰/۹۱	(*)۰/۱۲۸	همبستگی پیرسون	بعد تاریخی
/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	سطح معناداری	
۳۹۰	۳۹۰	۳۹۰	۳۹۰	تعداد داده ها	

نتایج در جدول فوق نشان می دهد بین بعد تاریخی هویت دینی و مالی احساس امنیت رابطه مثبت ($r=0/128$) وجود دارد و این میزان همبستگی در سطح آلفای ۰/۰۵ معنادار است. پس از آن بعد جانی بیشترین همبستگی را داشته و امنیت جمعی و فکری در رتبه های بعدی قرار دارند. به عبارت دیگر، هر چه بعد تاریخی افزایش یابد، احساس امنیت نیز افزایش می یابد و بالعکس.

فرضیه سوم: بین بعد فرهنگی و احساس امنیت رابطه معنادار وجود دارد. برای پاسخ به این سؤال پژوهش که به ارتباط بین بعد فرهنگی هویت دینی و احساس امنیت می پردازد، نیز از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است که نتایج آن در جدول ذیل ارائه می گردد.

جدول شماره ۷: نتایج ضریب همبستگی بین بعد فرهنگی و احساس امنیت

امنیت فکری	امنیت جمعی	امنیت جانی	امنیت مالی	متغیر	
۰/۱۴۲	۰/۴۹	۰/۱۶۵ (*)	۰/۸۳	همبستگی پیرسون سطح معناداری تعداد داده ها	بعد فرهنگی
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰		
۳۹۰	۳۹۰	۳۹۰	۳۹۰		

نتایج در جدول فوق نشان می دهد بین بعد فرهنگی هویت دینی و بعد جانی احساس امنیت رابطه مثبت ($r=0/165$) وجود دارد و این میزان همبستگی در سطح آلفای ۰/۰۵ معنادار است. پس از آن بعد فکری بیشترین همبستگی را داشته و امنیت مالی و جمعی در رتبه های بعدی قرار دارند. به عبارت دیگر، هر چه بعد فرهنگی افزایش یابد، احساس امنیت نیز افزایش می یابد و بالعکس.

فرضیه چهارم: بین بعد دینداری و احساس امنیت رابطه معنادار وجود دارد.

برای پاسخ به این سؤال پژوهش که به ارتباط بین بعد دینداری هویت دینی و احساس امنیت می پردازد، نیز از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است که نتایج آن در جدول ذیل ارائه می گردد.

جدول شماره ۸: نتایج ضریب همبستگی بین بعد دینداری و احساس امنیت

امنیت فکری	امنیت جمعی	امنیت جانی	امنیت مالی	متغیر	
۰/۱۶۹ (**)	۰/۷۸	۰/۱۱۱	۰/۶۶	همبستگی پیرسون سطح معناداری تعداد داده ها	بعد دینداری
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰		
۳۹۰	۳۹۰	۳۹۰	۳۹۰		

نتایج در جدول فوق نشان می دهد بین بعد دینداری هویت دینی و بعد فکری احساس امنیت رابطه مثبت ($r=0/169$) وجود دارد و این میزان همبستگی در سطح آلفای ۰/۰۵ معنادار است. پس از آن بعد جانی بیشترین همبستگی را داشته و امنیت جمعی و مالی در رتبه های بعدی قرار دارند. به عبارت دیگر، هر چه بعد دینداری افزایش یابد، احساس امنیت نیز افزایش می یابد و بالعکس.

بحث و نتیجه گیری

امنیت پدیده‌ای چندبعدی است که مؤلفه‌های فراوانی در شکل‌دهی آن نقش آفرینی می‌کنند؛ یکی از مهم‌ترین مباحث در حوزه امنیت این است که مردم در شرایط گوناگون اجتماعی از آرامش روحی و روانی مناسبی برخوردار باشند که از آن به عنوان امنیت روانی و یا احساس امنیت نام برده می‌شود. پژوهش‌های علمی نشان می‌دهد هر گاه میزان احساس امنیت در جامعه‌ای نوسان یابد، امنیت نیز به همان میزان تضعیف یا تقویت می‌گردد. احساس امنیت فرآیندی روانی- اجتماعی است که بسیاری از مردم براساس نیازها، خواسته‌ها و توانمندی‌های شخصیتی خود در ایجاد و از بین بردن آن نقش دارند؛ از سویی، آگاهی از میزان احساس آسایش، آرامش، و امنیت شهروندان و فراهم آوردن زمینه‌های شکل‌گیری و بسط آن از مهم‌ترین اولویت‌های برنامه‌ریزان فرهنگی، اجتماعی و امنیتی خواهد بود. بنابراین، توجه به جایگاه احساس امنیت در جامعه و نقش اثربخش هویت دینی در احساس امنیت ضروری می‌باشد. بر اساس مطالعات به عمل آمده در مبانی نظری پژوهش مشخص گردید ابعاد هویت دینی با احساس امنیت رابطه مثبت و معناداری دارد؛ با توجه به توضیحات ارائه شده در مبانی نظری، فرضیه‌های پژوهش به شرح ذیل تشریح می‌گردد.

در این پژوهش که رابطه دو متغیر هویت دینی و احساس امنیت به عنوان فرضیه اصلی مورد آزمون قرار گرفته است نشان داد بین دو متغیر هویت دینی و احساس امنیت رابطه مثبت ($r=0/131$) وجود دارد و این میزان همبستگی در سطح آلفای $0/05$ معنادار است. به عبارت دیگر، هر چه هویت دینی افزایش یابد، احساس امنیت نیز افزایش می‌یابد و بالعکس. همچنین در توزیع فراوانی نمره میانگین پاسخگویان بر حسب ابعاد هویت دینی که شامل ابعاد اجتماعی، تاریخی، فرهنگی و دینداری است، بیشترین نمره مربوط به بعد دینداری و کمترین آن بعد تاریخی است. در توزیع فراوانی نمره میانگین پاسخ‌گویان بر حسب ابعاد احساس امنیت که شامل ابعاد مالی، جمعی، جانی و فکری است

بیشترین نمره مربوط به بعد فکری و کمترین آن مربوط به بعد جمعی است. در فرضیه اول با توجه به اینکه بین بعد اجتماعی و امنیت جمعی رابطه مثبت ($r=0/132$) وجود دارد و این میزان همبستگی در سطح آلفای $0/05$ معنادار است، این فرضیه تأیید می‌گردد. به عبارت دیگر، هر چه بعد اجتماعی افزایش یابد، احساس امنیت نیز افزایش می‌یابد و بالعکس.

در فرضیه دوم با توجه به اینکه بین بعد تاریخی و امنیت مالی رابطه مثبت ($r=0/128$) وجود دارد و این میزان همبستگی در سطح آلفای $0/05$ معنادار است، این فرضیه تأیید می‌گردد. به عبارت دیگر، هر چه بعد تاریخی افزایش یابد، احساس امنیت نیز افزایش می‌یابد و بالعکس.

در بررسی فرضیه سوم با توجه به اینکه بین بعد فرهنگی و امنیت جانی رابطه مثبت ($r=0/165$) وجود دارد و این میزان همبستگی در سطح آلفای $0/05$ معنادار است، این فرضیه تأیید می‌گردد. به عبارت دیگر، هر چه بعد فرهنگی افزایش یابد، احساس امنیت نیز افزایش می‌یابد و بالعکس.

در آزمون فرضیه چهارم با توجه به اینکه بین بعد دینداری و امنیت فکری رابطه مثبت ($r=0/169$) وجود دارد و این میزان همبستگی در سطح آلفای $0/05$ معنادار است، این فرضیه نیز تأیید می‌گردد. به عبارت دیگر، هر چه بعد دینداری افزایش یابد، احساس امنیت نیز افزایش می‌یابد و بالعکس. لذا با توجه به پیشینه ارائه شده، یافته‌های این پژوهش به نوعی با یافته‌های شاطریان و همکاران (۱۳۹۵)، محرمی و ابراهیم نیا (۱۳۹۴)، پوراحمد و همکاران (۱۳۹۱)، قربان زاده سوار (۱۳۸۷)، علیجانی (۱۳۸۵)، جکسون (۲۰۰۴)، لورن و کارل (۲۰۰۳)، گلاتر و همکاران (۲۰۰۰) و سعودیه و همکاران (۱۹۹۱) که پیرامون رابطه موضوع دینداری و مذهب با احساس امنیت تحقیقاتی نموده‌اند، همخوانی دارد.

با توجه به آزمون فرضیه اصلی و فرضیه‌های فرعی، برای حذف یا کاهش تبعات شکل‌گیری احساس ناامنی و با توجه به نقش معنادار متغیر هویت دینی و ابعاد چهارگانه آن در تبیین متغیر احساس امنیت، پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

■ استفاده از قابلیت‌ها و توان نیروی انتظامی و ارگان‌های مسئول دیگر جهت افزایش امنیت و احساس امنیت اجتماعی در جامعه از طریق اجرای برنامه‌های فرهنگی متنوع و تبلیغات محیطی به منظور تفهیم و تعمیق ارزش‌های دینی در بین شهروندان در مناسبت‌های گوناگون.

■ ارتقای سطح آگاهی و شناخت عمومی به منظور تحکیم نظم و انضباط و اجرای برنامه‌های آموزشی و پرورشی برای افزایش آگاهی عمومی از عوامل مختل‌کننده امنیت اجتماعی و آموزش شیوه‌های کاهش و رفع تهدیدها در سطح مدرسه‌ها و محیط علمی از طریق آموزش‌های بلندمدت و کوتاه‌مدت.

■ آموزش‌آشنایی با قوانین و مقررات عمومی و رفتار شهروندی به آحاد جامعه، آموزش مقابله با مشکلات فردی و اجتماعی و سبک زندگی به کودکان، نوجوانان و جوانان، آموزش پیش‌گیری از آسیب‌های اجتماعی به روش مهارت‌افزایی در مدرسه‌ها، دانشگاه‌ها و مراسم‌های عمومی سطح شهر در جهت افزایش میزان احساس امنیت در جامعه.

■ استفاده از ظرفیت‌های علمی و دانشی مورخان برای احیاء هویت دینی نسل‌های گذشته و تبیین پیشینه تاریخی، آداب، سنن و شیوه‌های برپایی آیین‌های مذهبی برای نسل فعلی و اجرای اینگونه مراسم‌ها در مکان‌های گوناگون در قالب تعزیه‌ها و برنامه‌ریزی هدفمند در جهت حفظ و زنده نگه داشتن آن.

■ استفاده از ظرفیت نهادهای فرهنگی، مطبوعات، رسانه‌های دیداری و شنیداری به خصوص صداوسیما جهت تولید و پخش برنامه‌هایی با محتوای مذهبی و دینی به منظور ایجاد احساس آرامش و امنیت روانی - اجتماعی در افراد جامعه.

■ حمایت‌های مادی و معنوی از مساجد، تکایا و سایر اماکن مذهبی در محله‌های شهری در جهت ارائه برنامه‌هایی به منظور تقویت بعد دانشی و فکری دین‌داری.

۱۶۷

■ تقویت و حمایت‌های مادی و معنوی تشکل‌های مردم‌نهاد، مؤسسه‌های خیریه فعال در حوزه امور دینی، فرهنگی و اجتماعی و سرمایه اجتماعی از سوی سازمان‌های مرتبط به منظور فراهم آوردن دوره‌های آموزشی برای زنان خانه‌دار و افراد در معرض آسیب‌های اجتماعی و تمرکز بر تقویت روحیه مذهبی و دین‌داری برای آنها.

- باقری، علیرضا (۱۳۹۱)، بررسی نقش سرمایه اجتماعی در ایجاد امنیت اجتماعی در شهرستان ساری، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی ساری.
- بیات، بهرام (۱۳۸۸)، بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت شهروندان تهرانی (با تأکید بر رسانه های جمعی، عملکرد پلیس و بروز جرایم)، انتظام اجتماعی، سال اول، شماره ۱: ۳۱-۵۵.
- پوراحمد، احمد و همکاران (۱۳۹۱)، بررسی رابطه دین داری و احساس امنیت در فضاهای شهری و روستایی (مورد مطالعه: شهرستان کوهدشت)، پژوهش های راهبردی نظم و امنیت اجتماعی، سال اول، شماره ۱: ۱-۲۰.
- جلالی مقدم، مسعود (۱۳۷۹)، درآمدی به جامعه شناسی دین و آراء جامعه شناسان بزرگ درباره دین، تهران: نشر مرکز.
- چلبی، مسعود (۱۳۸۵)، تحلیل اجتماعی در فضای کنش، نشر نی، چاپ اول.
- چیت سازقمی، - (۱۳۸۳)، گسست نسلی در ایران: افسانه یا واقعیت در کتاب گسست نسلی، به اهتمام علی اکبر علیخانی، تهران: پژوهشکده علوم انسانی جهاد دانشگاهی.
- خلیلی، رضا (۱۳۸۱)، مهاجرت نخبگان، پدیده ای اجتماعی یا موضوع امنیت ملی، مطالعات راهبردی، سال پنجم، شماره ۲: ۴۲۳-۴۴۱.
- ذاکری هامانه، راضیه (۱۳۹۰)، بررسی میزان احساس امنیت اجتماعی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن (مطالعه موردی: شهر یزد)، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه یزد.
- زاهدی اصل، محمد (۱۳۸۰)، امنیت اجتماعی زیرساخت سلامت اجتماعی، فصلنامه مددکاری اجتماعی، شماره ۸: ۱۸-۳۱.
- زاهدی اصل، محمد (۱۳۸۵)، امنیت روانی اجتماعی از منظر مددکاری اجتماعی، مجموعه مقالات همایش بررسی نقش روان شناسی، مشاوره و مددکاری اجتماعی در تأمین و توسعه امنیت روانی- اجتماعی، معاونت اجتماعی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران: ۴۹-۸۴.

- شاطریان، محسن؛ حسینی زاده آرانی، سید سعید؛ سخایی، ایوب؛ حسینی، محمدرضا (۱۳۹۵)، بررسی ارتباط میان دینداری و احساس امنیت مناطق حاشیه نشین کاشان، دوفصلنامه جامعه شناسی نهادهای اجتماعی، دوره سوم، شماره ۷.
- شرفی، محمدرضا (۱۳۷۴)، جوان و بحران هویت. تهران: انتشارات سروش، چاپ سوم.
- شریفی درآمدی، پرویز و همکاران (۱۳۸۸)، خانواده‌ها، متخصصان و کودکان استثنایی، تهران: فراروان.
- ظاهری، زهرا و همکاران (۱۳۹۱)، بررسی نقش پلیس و احساس امنیت در شهر اصفهان، فصلنامه پژوهش‌های راهبردی نظم و امنیت، سال اول، شماره ۱.
- عابدی، احمد؛ شوخی، علیرضا؛ تاجی، مریم (۱۳۸۷)، رابطه بین ابعاد دین‌داری با شادی دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه شهر اصفهان، دوفصلنامه مطالعات اسلام و روان‌شناسی، سال اول، ش ۲: ۴۵-۵۸.
- علیجانی، مریم (۱۳۸۵)، رابطه بین هویت دینی و سلامت روان در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی، نشریه مطالعات روان‌شناختی، دوره دوم، شماره ۱ و ۲.
- قابل، احمد (۱۳۸۰)، تأمین اجتماعی در قرآن، تأمین اجتماعی، شماره ۸: ۴۱-۵۵.
- قربان حسینی، علی اصغر (۱۳۷۷)، امنیت و نیروی انتظامی، نشریه امنیت، سال اول، ناشر وزارت کشور.
- قربان زاده سوار، زهرا (۱۳۸۷)، بررسی تأثیر دینداری بر احساس امنیت اجتماعی جوانان قم، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه باقرالعلوم.
- کلمنتس، کوین (۱۳۸۴)، به سوی یک جامعه امن (ترجمه محمدعلی قاسمی)، تهران: مطالعات راهبردی، سال هشتم، شماره ۲: ۳۱۰-۲۸۱.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۸)، راه سوم و بازسازی سوسیال دموکراسی، ترجمه منوچهر محسنی، تهران: نشر تیرازه.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۷۷)، پیامدهای مدرنیت، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: نشر مرکز.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۷۸)، تجدد و تشخص، ترجمه ناصر موفقیان، تهران: نشر نی.
- لاندین، رابرت ویلیام (۱۳۷۸)، نظریه‌ها و نظام‌های روان‌شناسی (ترجمه یحیی

سید محمدی)، تهران: ویرایش.

- لرنی، منوچهر (۱۳۸۳)، آسیب شناسی امنیت، تهران، پویا
- محرمی، علیرضا؛ ابراهیم نیا سماکوش، سعید (۱۳۹۴)، سنجش رابطه بین ابعاد دین داری و احساس امنیت اجتماعی در بین ساکنان مناطق حاشیه ای شهر بابل (همایش ملی نگاهی نوبه شهرسازی، امنیت و پیشگیری از وقوع جرم در فضاهاى شهری تبریز).
- مک کین، لای؛ آر. لیتل (۱۳۸۰)، فرهنگ امنیت جهانی در امنیت جهانی: رویکردها و نظریه ها (ترجمه اصغر افتخاری)، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- مؤذن جامی، محمدهادی (۱۳۸۴)، تأملی در مفهوم نظم و امنیت عمومی و...، فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی، معاونت اجتماعی ناجا، تهران آشنایی.
- نبوی، سید عبدالحسین؛ علی حسین حسین زاده؛ حسینی، سیده هاجر (۱۳۸۷)، بررسی تأثیر پایگاه اجتماعی- اقتصادی و هویت قومی بر احساس امنیت اجتماعی، فصلنامه دانش نظامی، سال دهم، شماره ۲: ۷-۳۸.
- نویدنیا، منیژه (۱۳۸۲)، درآمدی بر امنیت اجتماعی، مطالعات راهبردی، سال ششم، شماره ۱۹: ۲۳-۳۶.
- Ellwood, A. (1993), The Social Function of Religion, The American Journal of Sociology. Vol 19. PP 307 -289.
- Glanter. M, Larson. D, Rubenstone, T. (2000). The Impact of Evangelical Belief on Clinical Practice, American Journal of Psychiatry.
- Graham, J. & Haidt, J. (2010), Beyond Beliefs: Religions Bind Individuals into Moral Communities. Personality and Social Psychology Review, 150-140 ,14.
- Jackson, J. (2004). "Experience and expression. Social and cultural significance in the fear of crime", in The British Journal of

- Criminology, 966-946 :44.
- Kishimoto, H. (1961), An Operational Definition of Religion, Numen Vol 8, Fasc 3.PP 309 -239.
 - Koenig H.G, Gochoen, J, Blazer, D.G., Kudeler, H.S., Krishnam. K.R. & Silbert, T.E. (1995). Religious and coping and cognitive Symptoms of depression in elderly medical patients. Journal of Psychosomatics, 375-369 ,(4)36.
 - Loren. G, Karl. A. (2003). The Remarkable Health and Longevity Benefits of Participating Regularly in a Community of Faith Environment Health Prospect
 - Pargament, K.I. (1997). The Psychology of Religion and Coping: Theory, Research, Practice. The Guilford press: 548.
 - Saudia. T.L, Kinnery M. R, Brown. K. C. (1991). Health Locus of Control and Helpfulness of Prayer.
 - Taylor, S.E. & Brown, J.D. (1988). Illusion and Well-being: A Social Psychological on Mental Health. Psychological Bulletin, -193 ,103 210.
 - Yesseldky, R, Matheson, K. & Anisman, H. (2010), Religiosity as Identity: Toward an Understanding of Religion from a Social Identity Perspective. Personality and Social Psychology Review, ,14 71-60.